

Motion till riksdagen 2024/25:3160

av **Mikael Larsson m.fl. (C)**

Krisberedskap och utveckling av militärt och civilt försvar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hela landet ska kunna försvaras och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att krigsdugligheten ska öka inom alla krigsförband enskilt och tillsammans med allierade och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arméns förmågeutveckling och fokus och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om marinens förmågeutveckling och fokus och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om flygvapnets utveckling och fokus och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt militärt skydd på farleder och i hamnar för att säkra förnödenhetsförsörjningen för hela närområdet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frivilliga försvarsorganisationer och hemvärnet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av förändringar som möjliggör en helhetsbedömning, en bredare syn på totalförsvarets samlade

intressen och samexistens mellan olika intressen inom samma geografiska område och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett system av villkorade tillstånd vad gäller vindkraften och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten och Försvarets materielverk i större utsträckning bör ställa krav på hållbarhet i sina försvarsupphandlingar och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten och Försvarets materielverk tillsammans med försvarsindustrin bör ta steg framåt för ett försvar där säkerhet, försörjning och hållbarhet tillsammans utgör viktiga delar och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ansvarig myndighet bör ges i uppdrag att beakta ett eventuellt behov av att inkludera etanol, biogas och andra förnybara bränslen i beredskapslagringen av drivmedel och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Pliktrådets ställning ska höjas i syfte att stärka de värnpliktigas rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att indexreglera värnpliktigas dagersättning för att den smidigt ska följa samhällets prisutveckling på samma sätt som exempelvis CSN-bidrag gör och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förplägnadsersättningen för värnpliktiga och kadetter ska reflektera de kostnader som den är menad att täcka samt att den ska indexregleras och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det långsiktiga målet för andelen värnpliktiga 2030 ska vara minst 40 procent kvinnor och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten behöver göra mer för att komma till rätta med ojämställdhet och ovälkomna beteenden och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att försvarsmaktsledningen regelbundet bör följa upp och utvärdera förbanden i fråga

om deras jämställdhets- och likabehandlingsarbete och tillkännager detta för regeringen.

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarmakten långsiktigt behöver säkerställa att kvinnliga soldater ska kunna genomföra övningar och strid med utrustning och skydd som inte hämmar deras rörelser och begränsar deras eller gruppens förmåga till strid, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av kortsiktiga och långsiktiga åtgärder för att undvika personalflykt och säkra personalförsörjningen inom Försvarmakten och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av åtgärder för att skapa bättre möjligheter för reservofficerares tjänstgöring i Försvarmakten och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska vara möjligt att anställa soldater för längre tid än i dag och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra officersaspiranternas villkor och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fortsätta utveckla stödet till militära och civila veteraner och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en flerårig och systematisk plan för det militära stödet till Ukraina där också hela kedjan av utbildning, reparation och logistik ingår och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beslut om att skicka Jas till Ukraina behöver fattas hösten 2024 och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige oftare och tydligare ska uttala och markera mot cyberangrepp när vi blir utsatta och attribuering är möjlig och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av cybervärn och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att cyberkompetensen i samhället behöver breddas och att studieförbund och yrkeshögskolan kan vara viktiga i detta och tillkännager detta för regeringen.

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utveckling av Försvarsmaktens förmåga till både defensiva och offensiva cyberoperationer och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att se över ett eventuellt behov av att göra cyberförsvar till en egen försvarsgren och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda behovet av förfogandelagstiftning inom cyberområdet för höjd beredskap och krig och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av utveckling av svensk räddningstjänst så att människors tillgång till trygghet och säkerhet är likvärdig runt om i landet och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av uppdrag till MSB att i samverkan med SKR ta fram och sprida goda exempel från kommuner som lyckats med rekryteringen till deltidbrandkåren och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nollvision för dödsbränder och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad förmåga att hantera skogsbränder och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska bli enklare och billigare för räddningstjänster att använda drönare och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återaktivera civilplikten för beredskapspolisen och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om civilpliktiga och räddningstjänst under höjd beredskap och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av fler klimatanpassningsåtgärder för ett mer motståndskraftigt och robust samhälle och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en beredskap som både i fredstid och under höjd beredskap är reglerad med tydliga mandat för beslut och ledning inom och mellan olika ledningsnivåer och tillkännager detta för regeringen.

42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa och stärka den politiska ledningens möjlighet att leda kommuner och regioner i höjd beredskap och krig och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten att krigsplacera ledande politiska företrädare i kommuner och regioner och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen behöver besluta om civila planeringsramar för att stödja kommuner, regioner, statliga myndigheter och näringslivet i sin planering för ett motståndskraftigt civilt försvar och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en statlig funktion för kunskapsstöd vid säkerhetsanalys av forskningsdata och prövning av anställningar och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frivillighet och frivilliga försvarsorganisationer och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska ha en god försörjningsförmåga på samhällsviktiga varor och tjänster i hela landet i händelse av kris och krig, där individer, offentliga aktörer och näringslivet har en viktig uppgift utifrån sina respektive roller, och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ökad självförsörjningsgrad för viktiga förnödenheter utgör en viktig komponent i den fortsatta uppbyggnaden av totalförsvaret och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av förenklad informationsdelning mellan operatörer samt mellan operatörer och myndigheter i energisektorn och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsynsverksamheten i energisektorn behöver skärpas för att säkra kontinuitet vid attacker och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att behöriga myndigheter behöver ges i uppdrag att stärka elberedskapen i Sverige genom att möjliggöra ö-drift i en större andel geografiska områden och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en ökad inhemsk produktion av biodrivmedel innebär en ökad försörjningstrygghet, bättre

motståndskraft och minskade sårbarheter i drivmedelsförsörjningen och tillkännager detta för regeringen.

53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att förbättra förutsättningarna för och inom primärproduktionen i ett stärkt civilt försvar och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ökad beredskap på gårdsnivå och tillkännager detta för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av regelverk som möjliggör gårdsförsäljning av kött direkt på gård under höjd beredskap och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av robusta och tillgängliga elektroniska kommunikationer för blåljusmyndigheter och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att minska antalet marina myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en gemensam nordisk-baltisk kustbevakningsinsats på internationellt vatten och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

1 Militärt försvar

1.1 Säkerhetspolitiska och ekonomiska utgångspunkter

Rysslands aggressiva krig i Ukraina har omkullkastat den europeiska säkerhetsordningen och förutsättningarna för svensk och europeisk säkerhet. Ukraina har rätt till sitt territorium och Ryssland måste lämna Ukraina, inkl. det sedan 2014 illegalt ockuperade Krim. De folkrättsliga principerna att varje land har rätt att försvara sig, rätt till sina gränser och rätt att välja sin framtid är viktigare än någonsin att upprätthålla. Det förändrade säkerhetspolitiska läget har inneburit stora förändringar också för Sverige och sedan i mars 2024 är Sverige fullvärdig medlem av försvarsalliansen Nato, något som Centerpartiet velat sedan 2015 och arbetat aktivt för sedan dess. Våra

motioner i riksdagen har därefter bidragit till Sveriges närmande till Nato bl.a. genom att samla en majoritet för att Sverige skulle anta en Natoopition i sin säkerhetspolitiska linje. Vi bedömer att tillkännagivandet var ett viktigt steg för att minska avståndet till ett medlemskap när Rysslands anfallskrig i Ukraina sedan kraftigt försämrade vårt säkerhetspolitiska läge ytterligare.

Medlemskapet i Nato är inte bara en fråga för Försvarsmakten utan för hela Sverige och hela totalförsvaret. Det är ett fundamentalt skifte att vara en del i en försvarsallians och att inte vara det. Även nationell försvarsförmåga, i enlighet med artikel 3 i Natofördraget, fortsatt utgör grunden för vårt försvar innebär medlemskapet att nationella försvarsförmågan inte enbart ska inriktas på försvaret av Sveriges gränser utan att vi, enskilt och tillsammans med allierade, ska försvara både Sverige och våra allierade mot ett väpnat angrepp.

Sveriges medlemskap i Nato tillsammans med Rysslands anfallskrig i Ukraina innebär att Sveriges och Europas säkerhetspolitiska situation är idag fundamentalt annorlunda jämfört med december 2020 då förra försvarspropositionen beslutades. Centerpartiet välkomnar därför en tidigareläggning av nästa försvarsproposition och att nästa försvarsbeslut börjar gälla första januari 2025. Genom försvarsberedningens förslag tas viktiga steg för ökad krigsduglighet inom hela krigsorganisationen och förmågeutveckling inom alla försvarsgrenar. Med prioritet behöver gripbara krigsförband utvecklas med hög beredskap, krigsduglighet och uthållighet. Flera av de utmaningar som varit kända senaste år som begränsat den operativa förmågeutvecklingen omhändertas i beredningens rapport även om många av dem är strukturella och kommer ta lång tid att åtgärda.

För Centerpartiet är det viktigt att helheten av de utmaningar och förslag som beskrivs ges i försvarsberedningens båda rapporter "Kraftsamling" och "Förstärkt försvarsförmåga- Sverige som allierad" behöver finnas med i kommande försvarsbeslut, även om det blir en utmaning med de ekonomiska tillskott som försvarsberedningens majoritet kom överens om, och som Centerpartiet skrev en avvikande mening på till förmån för högre nivåer. Vi beklagar att försvarsberedningen inte kunde komma överens om en nivå för det militära försvaret motsvarande 3% av BNP och heller inte

kunde komma överens om en ambitionshöjning för civila försvaret motsvarande 100 miljoner kronor senast år 2030.

1.2 Ett Natoanpassat och mer krigsdugligt försvar i hela landet och Nato-området

Sverige är nu medlem i Nato vilket tillsammans med hybridkrigföring, gråzonsproblematik, den militärtekniska utvecklingen och Sveriges militärstrategiska läge i en allt mer viktig Östersjöregion ställer nya krav på det svenska försvaret, bland annat vad gäller uthållighet, beredskap, krigsduglighet enskilt och tillsammans med allierade, och inte minst samplanering av försvaret i ett perspektiv som är större än Sveriges gränser, men också inom Sveriges gränser.

Kriget i Ukraina gör alltså den säkerhetspolitiska situationen instabil och oförutsägbart även om Natomedlemskapet har minskat risken i det militärstrategiska läge vi befinner oss. Som Natomedlemmar har den säkerhetspolitiska förutsägbarheten ökat och vi har blivit en del av en större försvarspolitisk helhet med ett sammanhängande operationsområde i norra Europa, något som ger samverkansfördelar.

Nu när Sverige är medlemmar i Nato utformas och dimensioneras det militära försvaret inte bara för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige inklusive krigshandlingar på svenskt territorium utan också för avskräckning och försvar i en kollektiv Natokontext. Hela Sverige ska kunna försvaras men Stockholmsområdet, Gotland, Öresundsregionen, Västkusten med Göteborg, västra Svealand och delar av Jämtland och Norrbottens län bedöms av försvarsberedningen vara strategiskt viktiga områden i händelse av krig. Det gäller också viktigare hamnar på östkusten, inte minst längs Norrlandskusten, samt uppmarschområden och flyg- och marinbaser av vikt för Natos militära operationer i Nordeuropa.

Om en allierad angrips ska de svenska stridskrafterna tillsammans med de allierades stridskrafter ha förmåga till att bidra till Natos samlade kollektiva försvar. Det innebär att svensk militär kan komma att sättas in utanför svenskt territorium. På samma sätt kan allierade styrkor komma oss till undsättning vid behov. Det kräver i sig en särskild förmåga till värdlandsstöd. Det är därför nödvändigt att skapa ytterligare förutsättningar för att förbättra försvarsförmågan och krigsdugligheten i krigsförbanden men också

genom att via bl.a. grundorganisationens utformning och närvaro i landet öka förmågan till värdlandsstöd tillsammans med totalförsvaret. Här har också militärregionerna en viktig roll som måste utvecklas ytterligare. Det är av stor vikt att beslutade organisationsenheter i grundorganisationen måste komma på plats fullt ut och skyndsamt men också att militärregionerna prioriterar förmågan att planera och genomföra regionalt värdlandsstöd, inkl. transporter och logistik. Det inkluderar förutom mark och lokaler för utbildning och övning, skjutfält, flygbanor, kajer och annan infrastruktur, samt naturligtvis personal och förbrukningsmateriel. Samarbetet mellan arméns grundorganisationens enheter och verksamheter och militärregionerna behöver öka och samordnas vilket mer effektivt skulle göras genom att militärregionerna överförs till arméns grundorganisation. För Centerpartiet är det dock viktigt att detta inte påverkar utbildningsverksamheten, inte minst i Hemvärnet, negativt. De viktiga och tydliga fördelar som finns för krigsorganisationen, bl.a. vad gäller regional ledning av territorialförbanden, måste också säkerställas i enlighet med försvarsberedningens förslag.

Svensk försvarsförmåga ska utvecklas så att hela landet kan försvaras genom ökad tillgänglighet och förbättrad operativ förmåga, genom omedelbart gripbara krigsförband. Den operativa förmågan i det nationella militära försvaret behöver fortsatt prioriteras och Sveriges nationella förmågebehov utgör en central utgångspunkt för Sveriges och Natos försvarsplanering. Krigsförbanden ska öka sin krigsduglighet enskilt och tillsammans med andra, nationellt och internationellt. Förmågan att samtidigt kunna mobilisera krigsorganisationen i händelse av höjd beredskap är viktig, enskilt eller tillsammans med allierade.

Inriktningen av grundorganisationen från försvarsbeslutet 2020 ligger alltså fast och ska genomföras. Tyvärr har förmågetillväxten för armén i enlighet med försvarsbeslut 2020 kraftigt påverkats av kriget i Ukraina men också av bl.a. ett uppdämt behov av reparationer och behov av reservdelar, av personalbrist mm. Samtidigt ska krigsdugligheten öka inom alla försvarsgrenar. Att arméns förmågeutveckling fortsätter och prioriteras och är av stor vikt, det gäller både fältförbandens och territorialförbandens förmåga. Men vi behöver också se till att vi kan försvara svenskt territorium till sjöss, enskilt under svensk ledning eller under ledning av allierade. Av väsentlig betydelse är bl.a. förmågan att tillsammans med allierade skapa sjökontroll för

att på så sätt hålla sjövägarna öppna i vårt närområde. Det är nyckeln också till en fortsatt öppen handel och försörjning av förnödenheter till havs för oss och våra allierade. Logistikförmågan ska stärkas. Därutöver ska bl.a. också förmågan inom ubåtsjakt och till sjöstrid utvecklas. Sverige ska också kunna försvaras i luften genom att svensk luftförsvarsförmåga utvecklas i ett bredare perspektiv än JAS. Det innebär att flygvapnet tillsammans med arméns luftvärn och marinen ska kunna kontrollera luftrummet, skydda mot fienders flygvapen och fjärrstridsmedel, ha en god rörlighet med transportflyg och helikoptrar såväl som en aktiv och kompetens flygburen underrättelseinhämtning. Flygvapnet ska aktivt bidra till Natos samlade luftstridsförmåga. Därtill ska rymdförmågan utvecklas inom ramen för Natosamarbetet, inte minst blir underrättelseinhämtning och lägesbildsförmågan viktig att utveckla.

Det är också viktigt att uthålligheten i krig förstärks och att våra soldater har modern och väl fungerande utrustning, både kvinnor och män. De problem som förbanden upplever med utrustning till soldater måste omedelbart lösas. Det är hög tid att gå från processer utformade för ett fredstida nedbantningsförsvar till ett försvar i tillväxt redo för strid. Logistikfunktionen behöver därför både utvecklas och förstärkas. Uthållighet skapas också genom en ändamålsenlig logistikfunktion. Det är en förutsättning inte bara för att kunna verka i fred, kris och krig men också för ett effektivt och ändamålsenligt världlandsstöd.

I all utveckling av försvarsförmågan ska också erfarenheter från Rysslands anfallskrig i Ukraina omhändertas. Att ha en långsiktig och planerad uthållighet är av stor vikt, både materiellt och personellt. Motståndskraften hos civilbefolkningen och innovativa lösningar är också viktiga komponenter.

Centerpartiet välkomnar utländska Natoförband på svenskt territorium och att övningar genomförs regelbundet mellan svenska krigsförband och utländska. Det bidrar på alla sätt till försvaret av Sverige och Nato som helhet. Detta oavsett om det genomförs på svenskt territorium eller Natoterritorium i övrigt.

Frivilliga försvarsorganisationer och hemvärnet

Både de frivilliga försvarsorganisationerna och Hemvärnet bidrar genom sin närvaro i hela landet på ett viktigt sätt både till folkförankring, försvarsvilja och till den samlade

totalförsvarsförmågan. Men de behöver rätt och bättre förutsättningar för att verka och bidra fullt ut till bemanningen inom totalförsvaret under höjd beredskap och krig. Här finns mer att göra både utifrån hur de frivilliga försvarsorganisationerna själva fokuserar men också på vilken typ av uppdrag som läggs på dem från både Försvarsmakten och övriga statliga myndigheter och hur de planerar för bemanningsresurser från försvarsorganisationerna. För att kunna planera och bemanna för krigets krav behöver dock de frivilliga försvarsorganisationerna ha aktuell kunskap om vilka dessa krav är och hur dimensioneringen ska se ut. Regeringen behöver ta ett samlat ansvar för detta och gå vidare med de utredningsförslag som tidigare lagts bl.a. vad gäller finansiering.

Hemvärnet har hög beredskap och mycket god lokalkännedom. De skapar förutsättningar för krigsförbanden att mobilisera samt för skydd och bevakning av viktiga områden och anläggningar. Vidare har dom en viktig roll i värdlandsstöd. För att kunna utföra sin roll behövs modern och tyngre materiel anskaffas till hemvärnet.

1.3 Närvaro i och samexistens med lokalsamhällen – en förutsättning för försvarsvilja och folkförankring

Det är viktigt med ett hela-landet-perspektiv när försvaret nu fortsatt utvecklas och tillförs mer resurser. Hela landet ska kunna försvaras. Försvarsmakten ska fortsätta att utvecklas på de orter där Försvarsmakten finns idag och de nyetableringar som har gjorts behöver färdigställas. Territorialförbandens, hemvärnets och de frivilliga försvarsorganisationernas närvaro och utveckling i hela landet gör att fler kan bidra till försvaret av Sverige i ett militärt perspektiv. En undersökning gjord av FOI visar också att de som genomgått en militär grundutbildning, inte bara har en större vilja att ställa upp i en stridande roll, utan också bidra till det civila försvaret. Det visar på vikten av att värnplikten utökas och når fler.

Som Rysslands krig i Ukraina visar är försvarsviljan avgörande för landets motståndskraft och ett uthålligt totalförsvaret.

De försvarsetableringar som gjorts i Sverige senaste år har varit och är viktiga också utifrån ett folkförankringsperspektiv och ett sätt att skapa försvarsvilja. Försvarsmakten ska synas och höras och finnas i människors medvetande samt väcka nyfikenhet, stolthet, intresse och en vilja att själv bidra till försvaret av Sverige. Det har ett

egenvärde men kan också vara viktigt i ett rekryteringsperspektiv eftersom människor vill kunna leva, bo och jobba i hela landet.

Totalförsvarets intressen kan på samma sätt också motverkas av exempelvis, menar vi, minskad folkförankring och acceptans i lokal- och regionalsamhällena. Det måste försvarsmakten vara medveten om och ta i beaktande. Folkförankring kan uppnås på många olika sätt, genom närvaro och synlighet men också genom vilja till tidig dialog och undvikande av intressekonflikter som inte behöver uppstå om dialogen förbättras, genom lösningsorienterad samverkan och om beslut fattas utifrån de möjligheter som miljöbalken ger. Försvarsmaktens särställning i miljöbalken är faktisk men det gynnar ingen, inte heller Försvarsmakten eller svenskt försvar, att extensiva tolkningar görs som i övrigt hämmar all annan utveckling för samhällen och individer inom samma geografiska område som Försvarsmakten finns.

1.4 Hållbarhet, motståndskraft och säkerhet går hand i hand

För oss är det viktigt att den grundläggande motståndskraften i samhället stärks så det finns en stabil grund att bygga ett robust totalförsvar på. Utan den grundläggande motståndskraften riskerar sårbarheter och risker i vardagen bli enorma svagheter under både fredstida kriser och höjd beredskap och krig. Något som ytterst hotar både liv och hälsa. Centerpartiet driver en politik för att både stärka den grundläggande motståndskraften i samhället genom att, exempelvis, arbeta för ökad självförsörjningsgrad av viktiga förnödenheter inom de gröna näringarna, och för att stärka upp samhället med särskilda totalförsvarsresurser som exempelvis lagerhållning av insatsvaror till jordbruket. I totalförsvarspolitikens möts under- och ovanifrånperspektiven.

Försvarsberedningen skriver både i sin rapport Motståndskraft att omställningen till förnybar el bör kunna ge fördelar ur ett totalförsvarsperspektiv. Samhällets grundläggande robusthet och dess förmåga att motstå fredstida kriser bidrar till den krigs-avhållande effekten i totalförsvaret. En viktig aspekt är Sveriges energiförsörjning, där omställningen till förnybar el ger fördelar ur ett totalförsvarsperspektiv och bör beaktas i samhällsplaneringen av Försvarsmakten och övriga berörda myndigheter. En viktig del i detta, som vi ser det, är att Försvarsmaktens arbete med samexistens och medverkan i planerings- och prövningsprocessen för energiproduktion behöver bli bättre och ske

tidigare i processen. Centerpartiet vill tillsätta en kriskommission för att snabbt möjliggöra ökad elproduktion. Alla relevanta myndigheter och intressenter bör under ett halvår få arbeta fritt, se över all relevant lagstiftning, regelgivning samt implementeringen av berörda EU-regelverk, för att möjliggöra kraftigt nedkortade och förenklade tillståndprocesser.

Ett arbete som skulle kunna kombineras med detta är nödvändigt arbete kring villkorade tillstånd. FOI har, på uppdrag av både Försvarmakten och Energimyndigheten, tagit fram en rapport med titeln *"Möjligheter till samexistens mellan Försvarmaktens verksamhet och utbyggd vindkraft"* där de bedömer att det finns goda möjligheter att öka samexistensen, dock med ansträngningar från både Försvarmakten och andra aktörer. En nyckellösning som lyfts upp är att inrätta en nationell arbetsgrupp för samexistens mellan vindkraft och Försvarmaktens intressen men också att fortsatt utreda möjligheten till villkorade tillstånd och vissa tekniska lösningar. Det kräver en tydligare styrning från regeringens håll men också resurser, bedömer rapportförfattarna. Centerpartiet delar FOI:s och rapportförfattarnas bedömning. Samexistens är positivt, inte negativt, i ett totalförsvarsperspektiv och med ett ökat behov av självförsörjning. Centerpartiet vill att Sverige inför ett system för villkorade tillstånd vad gäller vindkraften.

Centerpartiet delar försvarsberedningens slutsats att det är viktigt att upprätthålla planerbar kraft även vid höjd beredskap och krig men menar samtidigt att mer behöver göras för att elektrifieringen behöver skyndas på nu. Och när vi gör det ska det göras på ett sätt som beaktar hela totalförsvarets behov. Erfarenheter från Ukraina kan dras där lämpligt.

Också Försvarmakten ska ta miljöhänsyn i sin verksamhet i fred och Försvarmakten arbetar också systematiskt för att uppnå en hållbar verksamhet som återspeglar målen i Agenda 2030 och de nationella miljökvalitetsmålen. Dock finns alltid utrymme för förbättringar och det är tydligt att Försvarmakten, och Försvarets materielverk, kan agera kravställare för att, där det är möjligt utan att försvarsförmågan påverkas negativt, i större utsträckning göra hållbara och gröna upphandlingar till sin verksamhet. Det bör också inkluderas i den årliga hållbarhetsredovisningen.

Det finns en stor potential i försvarsforskning och försvarsutveckling som bidrar till både försvarsförmåga, ökad självförsörjning och den gröna omställningen. JAS har redan testflugit på biobränsle. Försvarsindustrin borde kunna utgöra en viktig del i den gröna industrirevolution vi ser just nu i Sverige. Försvarsmakten och Försvarets Materielverk bör tillsammans med industrin ta steg framåt för ett försvar där hållbarhet, försörjning och säkerhet tillsammans utgör viktiga delar.

För att möjliggöra en omställning till gröna drivmedel också inom totalförsvaret behöver ansvarig myndighet få i uppdrag beakta ett eventuellt behov av att inkludera etanol, biogas och andra förnybara bränslen i beredskapslagringen av drivmedel och tillkännager detta för regeringen. För att det ska kunna göras behövs bl.a. en kontinuerlig och tydlig dialog med Försvarsmakten och Försvarets materielverk.

1.5 Personalförsörjning

Tillväxten i försvarsmakten begränsas idag av personalförsörjningsutmaningar inom alla försvarsgrenar. Mer behöver göras för att fler ska vilja göra värnplikt, stanna kvar i försvarsmakten och återvända till försvarsmakten. Ett holistiskt perspektiv behöver finnas och kreativa lösningar hittas.

1.5.1 Krav på och värnpliktigas inflytande och rättigheter

Antalet värnpliktiga förväntas bli fler kommande år. Även om antalet värnpliktiga ska tas ut utifrån Försvarsmaktens behov är det viktigt, inte minst för den fortsatta personalförsörjningen i hela totalförsvaret, att de som tas ut också placeras i för dem relevanta befattningar och att kravprofiler matchar faktiska behov. Det ökar chansen för att de ska vilja stanna kvar i försvaret efter avslutad grundutbildning. Idag är kravprofilen ofta högre på många befattningar än innan 2010 då värnplikten avskaffade, det kan finnas skäl till det men det kan också vara så att de är för högt ställda emellanåt. Därför är det bra och nödvändigt att Försvarsmakten kontinuerligt ser över vilka krav som ställs på olika befattningar. Modern krigföring handlar om mycket mer än bara muskelstyrka och att vara snabb. Det handlar lika mycket om att kunna skaffa sig en lägesförståelse, orientera sig, vara en del av ett team och hantera vapen.

Att kallas in med plikt är ett stort ingrepp i den enskilda individens liv och därför är det extra viktigt att de villkor man har under värnplikten inte är undermåliga. Centerpartiet

har många förslag för att värna värnpliktigas inflytande och rättigheter. Vi vill bl.a. stärka Pliktrådets och att regeringen lägger fram förslag som förbättrar medinflytandet för totalförsvarspliktiga. För vår del visar en kartläggning om jämställdhet som vi tidigare gjort att det formella medinflytandet för värnpliktiga behöver ses över för att bli bättre och framför allt stå oberoende från Försvarmakten organisatoriskt. Medinflytande står på två ben; det formella och det informella där förtroende byggs mellan människor. Därtill vill vi att dagersättningen för värnpliktiga indexregleras på samma sätt som CSN-bidrag gör samt att förplägnadsersättningen är mer verklighetsbaserad och reflekterar de kostnader som den är menad att täcka samt att denna också indexregleras.

1.5.2 Jämställdhet

Försvarmaktens mål är att 30 procent av de värnpliktiga ska vara kvinnor 2025, men det är långt ifrån att uppnås för Försvarmakten som helhet även om andelen ökat senaste åren för att uppgå till 19% kvinnor som påbörjade grundutbildningen 2023. En något större andel (24%) av de som avslutade grundutbildningen var kvinnor.

Försvarmaktens kortsiktiga målsättning uppnåddes dock vad gäller andelen kvinnliga värnpliktiga, men inte för de som påbörjade officersprogrammet.

De senaste åren har generellt sett är arméförbanden varit sämre än flygvapenförbanden och marinens flottiljer på att uppnå jämställd rekrytering.

Det kan finnas flera förklaringar till skillnaden mellan vapenslagen. Som skäl angetts av Försvarmakten själv har varit att teknikutvecklingen gör att vissa arbetsmoment underlättats inom marinen och flygvapnet och att stereotypa föreställningar om armén som ”manlig” gör att färre kvinnor söker sig dit. Man vill få fler kvinnor intresserade genom bl.a. skolinformatörer och antalet kvinnor som är skolinformatörer har ökat vilket är vällovligt och bra men troligtvis inte tillräckligt. En rad olika åtgärder är nödvändiga för att göra armén också attraktiv för kvinnor att söka sig till. Det är vår uppfattning att utan höga målsättningar kommer försvaret inte komma till rätta med snedrekryteringen till värnplikten. Därför bör ett högt långsiktigt mål för antalet kvinnliga värnpliktiga sättas till 40 % år 2030 och arbetet med aktiva åtgärder för att nå dit intensifieras.

Behov av uppföljning av arbetet med jämställdhet, policys och handlingsplaner
Centerpartiet genomförde under våren 2021 ett antal intervjuer med personer som under kortare och längre tid hade jobbat inom Försvarmakten; några var fortfarande anställda,

andra hade efter mångårig tjänstgöring avslutat sina uppdrag och sin anställning. Vi pratade med kvinnor och män med olika befattningar, inom olika försvarsgrenar. Vi var också i kontakt med Officersförbundet. Fram trädde en bild av en arbetsplats där försvarsmaktsledningens ord, alla policyer och handlingsplaner inte fått genomslag fullt ut i organisationen, allra minst ute på förbanden, även om förbanden också både arbetar med värdegrundsfrågor och har planer för likabehandling och jämställdhet. De vi pratade med gav intryck av att arbetet inte sker systematiskt utan drivs av eldsjälare som inte ersätts när de slutar och att policyer och handlingsplaner inte alltid följs upp av högsta ledningen vid förbandsbesök. Vi hörde om befäl på förband som blundar, lägger dövörat till och inte visar med själ och hjärta att det är viktigt att policy och handlingsplaner får genomslag och praktisk betydelse. Vi hörde om värnpliktiga som uttrycker att ÖB:s ord är PK. Som en av de intervjuade sa: *”Det når inte ända ner, man ger dom svaren som dom vill höra och sen behöver man inte göra mer – det stannar på mellannivå.”* Något som dock nämndes som mycket positivt och värdefullt av det som Försvarsmakten gör var bl.a. de kvinnliga nätverk för värnpliktiga som finns på förband där frågor och utmaningar dryftas och där man kan ta stöd av varandra och erfarna kollegors erfarenheter.

Den bild som beskrivs kring jämställdhet i Försvarsmakten i deras årsredovisning för 2023 gör gällande att resultaten av vår intervjuundersökning alltså är gällande. Vi kan bl.a. läsa att ”Försvarsmaktens senaste medarbetarundersökning påvisar att myndigheten inte uppfattas som en kvalitativt jämställd organisation bland anställd personal.” Baserat på undersökningen framträder bland annat ojämställda förutsättningar, där kvinnor i lägre utsträckning än män upplever likabehandling, exempelvis i hur man värderas och får sin kompetens tillvaratagen. Medarbetarundersökningen visar även att Försvarsmakten fortsatt har utmaningar med ovälkommet beteende (samlingsnamn för kränkande särbehandling, trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier) och tystnadskultur. Den största riskfaktorn för att uppleva ovälkommet beteende är att vara kvinna, oavsett personalkategori. Ovälkommet beteende bland kvinnor som är gruppbefäl, soldater eller sjömän samt värnpliktiga ligger på en högre nivå än övriga personalkategorier.” Det är allvarligt och visar att Försvarsmakten behöver göra mer, både genom de jämställdhetsutbildningar som genomförs, men också annat.

Utifrån de uppgifter som framkom vid våra intervjuer ter det sig som nödvändigt att förbandens arbete och organisation för jämställdhet och medinflytande tas upp och bedöms vid alla träffar mellan försvarsmaktsledning och förbands- och/ eller regementsledning. Ingen i ansvarig position ska komma undan med att bara säga det som förväntas utan att också arbeta aktivt med jämställdhet inåt i den egna organisationen.

Utrustning för tjejer ska inte ge sämre skydd

Ett återkommande sorgebarn inom Försvarsmakten är och har varit oförmågan att säkerställa klädnad, uniformer och skydd som också passar kvinnors kroppar. Som inte skaver, som inte är för stort, som inte begränsar sikt och som sitter dåligt och därmed ger ett sämre skydd i en utsatt miljö. Centerpartiet har lyft denna fråga i utskott och på andra ställen i dialog med försvarsmaktsledning, till en allt större irritation och löften om att frågan är på väg att lösas. Under 2023 inköptes nya specialanpassade kroppsskydd för första gången anpassade för kvinnor, det är positivt men Försvarsmaktsledningen behöver säkerställa att kvinnliga soldater kan genomföra övning och strid med utrustning och skydd som inte hämmar deras rörelser, begränsar deras eller gruppens förmåga att strida eller gör ont över tid. Det handlar i grund och botten om överlevnad, om att kvinnors utsätts för större risker än män när utrustningen inte passar.

1.5.3 Anställda soldater och officerare- fler ska vilja stanna kvar

Personalförsörjningen inom Försvarsmakten är en av de största utmaningarna för framöver. Personal- och kompetensbrist har inom alla försvarsgrenar varit en viktig förklaring till att tillväxt och förmågeutveckling inte kunnat ske som planerat. Till det finns många förklaringar, bl.a. är det en konsekvens av Putins krig i Ukraina och hoten mot oss och våra grannländer med stort militärt stöd till Ukraina samt ökade krav på beredskap. Utmaningarna är många och det finns således mycket att omgående ta tag i. Utan personal är det svårt att uppnå krav på beredskap och ökad gripbarhet för krigsförbanden och att växa ute i landet. Det blir svårt att utbilda fler värnpliktiga.

Personalförsörjningen behöver utvecklas på ett sammanhållet och ändamålsenligt sätt och även i fortsättningen baseras på totalförsvarsplikt, inklusive värnplikt samt kontrakterade soldater och anställda soldater och befäl, officerare och civilanställda.

För Centerpartiet är det uppenbart att åtgärder behövs både i ett kort och i ett långt perspektiv för att hitta lösningar för en hållbar personalförsörjning framåt. Flexibilitet, mindre prestige och en bred palett av lösningar kommer att behövas. Centerpartiet har flera kortsiktiga och långsiktiga förslag för att förbättra situationen för anställda inom Försvarmakten, kvinnor som män, soldater som officerare.

En lågt hängande frukt är att antingen förlänga yrkessoldaternas visstidsanställningar på 8 + 4 år eller att vid behov låta personerna gå vidare inom Försvarmakten och erbjudas utbildning och tjänster som exempelvis specialistofficerare. Då kan all den erfarenhet som byggts upp under 12 år finnas kvar inom Försvarmakten.

För att också gynna officersförsörjningen framåt är det viktigt att utbilda kompanibefäl och plutonsbefäl, vilket skapar ett flöde in i yrket, vilket är bra för officersförsörjningen. Nära sammankopplat till officersförsörjningen är villkoren för officersaspiranter. Det är viktigt att dessa inte får sämre villkor än andra studenter vad gäller exempelvis inkomsttak, bidrag/ersättning och andra villkor såsom försörjningsansvar för makar osv. Vi vill därför ha en översyn av förordning (1995:239).

En annan åtgärd är att förlänga pensionsåldern så att den följer samma regelverk som gäller i samhället i övrigt. Den livserfarenhet som dessa besitter är värdefull att ta tillvara i Försvarmakten. Reservofficerare behöver samtidigt få rätt till tjänstledighet och begränsningen att en reservofficer bara får tjänstgöra i högst tre år under en åttaårsperiod behöver förändras. Det skulle bidra bra både i grundorganisationens utbildningsverksamhet såväl som i olika Natostaber som ska bemannas framöver.

Lönesättningen förhandlas av parterna men det är viktigt att Försvarmakten kan erbjuda goda villkor och goda incitament för den personal som är intresserad av att söka sig till, stanna kvar i ytterligare några år inom eller återvända till Försvarmakten efter några år i civil karriär, exempelvis. Att incitamenten är bra innebär inte bara en god löneutveckling och karriärmöjligheter men också ett arbetsliv som gör att karriär och familj går att kombinera. Organisations- och förmågekostnaden för officerare som lämnar Försvarmakten i förtid är hög. I takt med att försvarsanslagen ökar torde Försvarmaktens möjligheter att erbjuda goda incitament och arbetsvillkor öka.

1.5.3 Veteraner

Sveriges veteranpolitik behöver fortsätta att utvecklas. I takt med att fokus för svenskt försvar kommer att läggas på nationellt försvar av Sverige och att försvaret av Sverige också kan komma ske i andra länder inom ramen för ett gemensamt Natoförsvar kan veteranbegreppet behöva vidgas och komma att omfatta fler. Idag är veteranpolitiken nära förknippad med att genomföra internationella insatser i tredje land.

Centerpartiet anser att de soldater och officerare, men även civilanställda, som genomför utlandsmissioner ska mötas med stor respekt och det är viktigt att det finns ett ordentligt omhändertagande efter en mission. Samtidigt har ofta familj och nära anhöriga till den som är på utlandsmission ett stort ansvar hemma, och de kanske känner oro under tiden missionen pågår. Vi anser att mer behöver göras för att militära och civila veteraner och deras anhöriga ska få ett stöd som står i proportion till de risker och påfrestningar som de utsätts för.

1.5.4 Militärt stöd till Ukraina

Sverige, EU och Nato har gett omfattande militärt stöd och finansiering till Ukraina, något som Centerpartiet ställt och ställer sig bakom fullt ut. Men faktum är att vi behöver göra än mer. För trots att Sverige gradvis skickat allt tyngre vapen och mer stöd till Ukraina, är det inte tillräckligt. För att svensk försvarsförmåga inte ska påverkas negativt är det viktigt att svenskt militärt stöd systematiseras. Ad-hoc stöd och snabba beslut försvårar och kräver ineffektiv omfallsplanering. Sverige behöver därför, i nära dialog med Ukraina och Natoländerna, ta fram en flerårig plan, som regelbundet uppdateras, för hur det svenska militära stödet kan skalas upp över tid. Planen bör innehålla både vilka vapen och försvarssystem som ska skickas, men också en plan för eventuell utbildning av ukrainska soldater i Sverige på de system vi skickar, hur ett reparationsstöd och nödvändig logistik kan utformas och en plan för återanskaffning av materiel till vår egen försvarsmakt.

Centerpartiet har länge drivit på, tyvärr utan stöd från Tidöregeringen och dess stödparti, för att JAS skall skickas till Ukraina för att stödja dem i sitt luftförsvar jämte F16-koalitionens stöd. Det har länge efterfrågats från Ukraina, men det är inte deras behov och önskemål som fått styra när regeringen meddelat att JAS inte ska skickas.

Men nu är det hög tid för mer handling än fördröjning och som president Zelenskyj tydligt markerade så är ett besked från Sverige om att JAS kommer viktigt. JAS och F-16 måste kunna operera tillsammans i Ukraina precis som inom NATO. JAS innebär en avsevärd förstärkning av Ukrainas luftförsvaret. Regeringen behöver fatta beslut redan i höst om att skicka JAS till Ukraina. Ett besked nu om JAS innebär att planering kan startas nu, precis som gjordes för F16. Då kan utbildning av piloter inledas samtidigt med formandet av en gedigen och långsiktig reparations- och logistikkapacitet. Hade regeringen redan för ett år sedan påbörjat en planering som säkerställer helheten av ett sådant stöd hade vi varit redo nu. Regeringen måste nu göra allt för att korta väntetiden innan det blir möjligt att skicka JAS, mer diplomatiskt och planeringsmässigt för att vi ska kunna göra det snarast. Tiden är Ukrainas fiende enligt Zelenskyj. Centerpartiet förslår därför att regeringen nu ger löfte och redan i höst fattar beslut, som klargör ett snabbspår för att kunna skicka JAS för att stärka Ukrainas luftförsvaret. Detta för att påskynda processerna. Ukraina slåss för sitt territorium och liv offras för det och för oss medan vi diskuterar och fördröjer handling. De ska inte behöva vänta ytterligare för att vi inte i tid vidtagit tillräckliga åtgärder för utbildning av piloter, reparation och logistik.

Centerpartiet vill också lägga stödet till Ukraina utanför statsbudgeten i en särskild Ukrainafond. Den ska i sin helhet och omedelbart vara tillgänglig för stödet till Ukraina och motsvara en procent av BNP per år. Stödet till Ukraina behöver öka och regeringens avsatta belopp på 75 miljarder kronor fram till och med 2026 men med en ram på 25 miljarder kronor per år innebär i praktiken ett tak för stödet till Ukraina. Det är en lösning Centerpartiet inte står bakom. Mer om detta i Centerpartiets budgetmotion.

2. Stärkt försvar i cyberrymden

När statsminister Thorbjörn Fälldin beordrade ÖB att Försvarsmakten skulle hålla gränsen under ubåtskrisen med grundstötningen av U137 i Karlskrona skärgård så hade Sverige förmågan att göra så. Någon riktig gräns går inte att hålla i cyberrymden, men en svensk statsminister måste ha medlen och viljan att på ett aktivt sätt kunna skydda kritiska svenska intressen också i den digitala arenan. Kopplingarna mellan infrastruktur, psykologiskt försvar och samhällets totala försvarsförmåga är digitala och avgörs i en digital arena där frågorna hänger ihop. Sverige attackeras varje dag digitalt, det är på tiden vi får förmågor som motsvarar hotet. Sverige och många länder utsätts

idag för cyberattacker av stataktörer eller statsunderstödda aktörer för geopolitiska, ekonomiska och försvarsmässiga syften. Ofta är dom både anonyma och förnekbara och det finns en uppenbar risk att länder riskerar att komma undan om de vare sig avslöjas eller straffas för sina antagonistiska handlingar.

Kostnaden för aggressiva statsunderstödda cyberaktiviteter mot Sverige måste höjas, och det rejält. Det är en del av vårt lands motståndskraft att kunna agera när vi och våra demokratiska grannländer utsätts, i fred, krig och allt däremellan. Eftersom det psykologiska försvaret av Sverige börjar i avslöjandet så är det viktigt att också från politiskt håll vara tydlig med att Sverige utsätts för andra staters cyberangrepp, och att vi har en hotbild mot oss så att medborgarna kan agera utifrån känd fakta. Därtill bör övervägas om ytterligare åtgärder såsom sanktioner och diplomatiska utvisningar behövs i varje enskilt fall. Hade det funnits ett internationellt regelverk och internationella normer hade sådana beslut underlättats. Sverige bör med likasinnade inom Norden, EU och i det transatlantiska samarbetet arbeta för en gemensam ordning så länge ett globalt regelsystem saknas.

Sverige behöver ha en aktiv försvarsförmåga att snabbt kunna skydda viktiga tillgångar, spåra angripare, störa angripare och slå tillbaka mot angripare. Försvarsmakten har idag ansvaret för detta när en statsaktör attackerar och kan genomföra både defensiva och offensiva operationer. De defensiva operationerna syftar till ett försvar av informationssystem för att förneka motståndaren tillgång till att påverka svenska nätverk. Offensiva operationer handlar om att förhindra motståndaren från att genomföra angreppen, bland annat genom att attackera motståndarens system eller genomföra andra aktiviteter som får motståndaren att avbryta attacken. Förmågan till bägge behöver utvecklas. För att belysa ett eventuellt behov av att ytterligare stärka cyberfrågornas vikt i Försvarsmakten vill Centerpartiet också utreda om det finns ett behov av att införa ytterligare en cyber-försvarsgren jämte armén, flygvapnet och marinen.

Civilsamhällets kraft och de frivilliga försvarsorganisationerna ligger sedan länge Centerpartiet varmt om hjärtat. Alla i Sverige ska kunna bidra till totalförsvaret, också om ens intresse och kompetens i huvudsak inte finns inom det traditionellt militära området, dvs. armén, flygvapnet och marinen. Samhällets förmåga att stå emot och

återhämta sig från cyberattacker måste bli bättre. Vi vill därför att ett cybervärn som står på två ben skapas. Ett ben för att bidra till att stärka samhällets förmåga att hantera stora cyberattacker, och ett ben för att stå emot otillbörlig informationspåverkan under höjd beredskap och ytterst krig, dvs. cybervärnet ska också ha uppgifter inom det psykologiska försvaret. På så sätt kan vi också tydliggöra sambandet mellan cyber och psykologiskt försvar. Cybervärnet ska utgöra en aktiv del av totalförsvaret med kompetens som kan nyttjas av olika aktörer som själva saknar tillräcklig kompetens. Det blir en förstärkningsresurs på samma sätt som vissa andra kritiska resurser som frivilliga redan gör inom ramen för de frivilliga försvarsorganisationernas arbete.

Det saknas idag kompetens både på bredden och spetsen i samhället för att kunna minska det ständigt vidgade glapp som finns mellan en accelererande digitalisering och en god cybersäkerhet. Både det politiska systemet, offentlig sektor och allmänheten i övrigt ligger i mångt och mycket efter i förståelse för den faktiska hotbilden, och åtgärderna och skyddet är inte heller dimensionerade för den hotbild vi ser. Sverige ligger idag långt ner på internationella rankningar när det gäller cybersäkerhet. Inom området nationell säkerhet finns idag förvisso kompetens om både hot och sårbarheter och det är också här som satsningar har gjorts senaste åren i form av inrättandet av ett antal cybersoldater inom Försvarsmakten och etablerandet av ett nationellt cybersäkerhetscentrum. Men på sikt är kompetensförsörjningen en stor utmaning också här. Att ett cybercampus nu inrättas på KTH är ett viktigt steg på vägen. Men kompetensen behöver inte bara spetsas till utan också breddas. Ingen länk är starkare än sin svagaste länk.

Centerpartiet anser sedan länge att det finns en kraft med stor spridning i folkrörelserna, inte minst studieförbunden och vi tror att de kan ha en viktig roll i att höja kompetensen på bredden. Därtill lägger Centerpartiet också värde i YH-utbildningar och vi ser en potential i att de också utvecklar och breddar sitt erbjudande. Vi tror också på och uppmuntrar initiativ för att fånga upp och sprida intresse för cybersäkerhetsfrågorna hos ungdomar. Här skulle exempelvis Försvarshögskolan kunna få uppdraget att genomföra nationella tävlingar för både universitetsstudenter och gymnasiestudenter där prestige byggs genom priserna, exempelvis stipendier eller att representera Sverige i internationella tävlingar.

3. Trygghet och säkerhet i hela landet - räddningstjänst, krisberedskap och civilt försvar

3.1 En likvärdig räddningstjänst i hela landet, i vardag, kris och krig

Centerpartiet har under många år uppmärksammat att svensk räddningstjänst behöver utvecklas för att alla som bor i Sverige, i stad och på landsbygden, ska ha samma rätt till trygghet och säkerhet, tillgång till ett likvärdigt skydd. Idag varierar det beroende på var i landet man bor. Vi var först ute sommaren 2018 och krävde att Sverige skulle köpa in flygande brandsläckningsresurser för att stärka beredskapen mot stora skogsbränder. Vi välkomnar att vårt förslag har blivit verklighet och att resurserna också används nationellt och utomlands. Med ett förändrat och varmare klimat är det troligt att behoven och användningen kommer bli än större framöver. Sverige ska fortsatt bidra till EU civilskyddsmekanism med tillgängliga resurser då andra länder drabbas av stora katastrofer. På samma sätt ska Sverige vid behov också kunna få stöd av EU-länderna då vi har behov. Det handlar om solidaritet och att göra varandra bättre när det som bäst behövs.

Under många år har det varit svårt att rekrytera deltidsbrandmän på landsbygden. En delvis förändrad arbetsmarknad där man inte längre bor och arbetar i samma bygd har ofta tillsammans med en traditionell syn på vem som kan vara brandman, bidragit till svårigheterna att rekrytera deltidsbrandmän runt om i landet. Det finns goda exempel på kommuner som lyckats rekrytera bredda sin rekrytering med enkla medel och dessa goda exempel behöver spridas för andra att ta efter. Här bör MSB i samarbete med SKR kunna göra mer och ta fram goda exempel på kommuner som lyckats i sin rekrytering på olika sätt, och sprida till andra som kan ta efter. Men likvärdigheten och tillgången på trygghet runt om i landet beror inte bara på att det finns vakanser i deltidsbrandkårerna. En annan sak som emellanåt försvårar snabba ingripanden är att, inte alltid närmaste station kallas ut till en händelse/olycka/brand/sjukdomsfall. Om det är en länsgräns eller ett annat räddningstjänstförbund som ansvarar för området så kallas den räddningstjänsten in även om det finns närmare stationer som skulle kunna gripa in snabbare. Ett rimligare agerande är att närhetsprincipen, inte administrativa gränser, avgjorde vilken räddningstjänst som kallades ut på en händelse. Här finns mer att göra lokalt.

Trots att MSB sedan många år uttalat en nollvision och fokus läggs på ett systematiskt brandskyddsarbete ökar antalet dödsbränder i Sverige. Den nollvision som MSB har uttalat tycks inte ha gjort skillnad och behöver ges mer tyngd. Det är allvarligt och det är tydligt, trots de ansträngningar som görs, att mer behöver göras av flera ansvariga aktörer. Att minska risken för dödsbränder faller inte bara på en aktör såsom räddningstjänsten. Ofta behöver perspektivet finnas med hos hemtjänst och arbetsterapeuter i bostadsanpassningar och stöd i hemmet för exempelvis äldre. Då är utgångspunkten att se till varje individs förutsättningar och sårbarheter, ett individuellt brandskydd. Därtill kan dialogen och samverkan mellan MSB som tillsynsmyndighet och kommunerna som ansvariga komma till samt mellan kommuner för utbyte av goda exempel. Centerpartiet föreslår därför att regeringen behöver återkomma till riksdagen med förslag på hur en nollvision mot dödsbränder kan formuleras och stadfästas och vilka åtgärder man avser vidta för att minska antalet dödsbränder. Var i landet man bor, hur gammal man är eller vilket stöd man behöver ska inte avgöra vilken trygghet man får.

Regeringen behöver också ta ett större ansvar för att se till att kommunerna rättsligt har de verktyg de behöver, att stödet gentemot kommunerna ökar genom fler utbildade brandmän runt om i landet. Utbildningen av räddningstjänstpersonal sker idag främst genom MSB:s utbildningar. Dessa ges på olika nivåer. Det är viktigt för likvärdigheten i landet att utbildningar inom räddningstjänsten ges i en utsträckning som motsvarar kommunernas behov av utbildad personal, både deltid och heltid. Nödvändiga förstärkningar kan fortsatt behöva göras som svarar upp mot kommunernas behov av utbildning. Genom fler utbildningsplatser för brandmän ökar också den statliga närvaron runt om i landet. Inte minst kan specialistkompetensen för brandmän och räddningsledare att bekämpa stora skogsbränder behöva utvecklas. Detta då stora delar av Sverige består av skog med stora värden, men också eftersom stora skogsbränder troligtvis blir fler med ett varmare och torrare klimat. Centerpartiet vill därför se en specialistutbildning för brandmän i hur stora skogsbränder bäst ska bekämpas.

Drönare har blivit ett allt viktigare verktyg för räddningstjänsten att använda inför och vid en insats. Genom ökad användning av drönare kan räddningstjänsten snabbare och smidigare skaffa sig en överblick över ett potentiellt insatsområde, kanske lättare

lokalisera en skogsbrand och var en olycka på en lång väg utan mobiltäckning har skett. Drönare kan också förse med exempelvis hjärtstartare och potentiellt nå en person med hjärtstopp snabbare än vad en utryckande brandbil hade kunnat. Men det krävs tung byråkrati och dyra abonnemang för att erhålla tillstånd för räddningstjänsten att använda drönare, något som mindre räddningstjänster inte alltid mår med. Det kan jämföras med privatpersoner som inte behöver betala någon abonnemangsavgift. Vi vill därför förenkla byråkratin för räddningstjänster att använda drönare.

Civilplikten har aktiverats inom räddningstjänsten och elberedskapen. Centerpartiet anser, liksom försvarsberedningen, att den också behöver aktiveras för beredskapspolisen. De skäl som fanns att lägga ner beredskapspolisen är inte längre giltiga eftersom vi nu befinner oss i en annan säkerhetspolitisk situation och civilplikten åter är aktiverad. Därtill behöver beredskapspolisen också kunna användas vid större fredstida kriser som är personalintensiva, detta för att frigöra resurser till brottsutredningar och istället låta beredskapspolisen sköta enklare polisiära uppgifter såsom transporter och bevakning. När det gäller civilpliktiga inom räddningstjänsten är det viktigt att utbildningen och placeringen av dessa förläggs lokalt. För Centerpartiet är det viktigt att civilpliktiga också i så stor utsträckning som möjligt rekryteras från lokalsamhällen runt om i landet och sedan placeras och delvis utbildas i de lokala räddningstjänstorganisationerna. Vi vill inte se en central funktion utan koppling till lokal räddningstjänst och de förutsättningar som råder i olika delar av landet. Med lokal närvaro, kännedom och civilpliktiga rekryterade lokalt kan i bästa fall också rekryteringsbasen till deltidsbrandkåren samtidigt öka vilket skulle vara positivt för hela bygdens tillgång på säkerhet och trygghet. Samtidigt är det viktigt att räddningstjänstens behov i vardagen, här och nu inte prioriteras ner för att bara planera för krigets behov.

I uppbyggnaden av räddningstjänst under krig är det viktigt att dra lärdomar av vilka utmaningar som den ukrainska räddningstjänsten (State Emergency Services of Ukraine, SESU) ställts inför samt hur de har löst de problem som uppkommit.

3.1.1 Jämställdhet inom räddningstjänsten

Idag är en stor majoritet av brandmännen fortfarande män. Endast 5.5 procent av brandmännen är idag kvinnor. Men också här har kommunerna kommit olika långt runt om i landet. Många traditionella föreställningar om vad det innebär att vara brandman

lever kvar. Den föreställningen kan ha lett till att färre kvinnor sökt sig till att bli brandmän, på hel- eller deltid. Det finns räddningstjänster som genom enkla knep har lyckats bredda rekryteringsbasen och därmed också minskat antalet vakanser i deltidsstyrkorna. Det handlar om att se över kraven inom olika områden. Exempelvis om man måste ha C-körkort eller kan köpa in mindre fordon där det räcker med B-körkort (finns exempel på räddningstjänster som gjort just detta med goda resultat). Men det handlar också om att anpassa stationernas utformning för att passa både tjejer och killar, exempelvis genom separata omklädningsrum.

Att hela landet har en väl fungerande räddningstjänst blir viktigt inte minst då vi utvecklar ett nytt civilt försvar då räddningstjänsten i kommunerna kommer ha en viktig roll i detta arbete. Då går det inte bortse från den rekryteringsbas som halva befolkningen utgör. Sammantaget ger det bättre verktyg för ett likvärdigt skydd i hela landet.

3.2 Klimatanpassning

Hela samhället påverkas av det förändrade klimatet. Under lång tid har det blivit tydligt för alla och envar att vårt moderna samhälle är sårbart mot konsekvenserna av ett allt varmare klimat med enorma skogsbränder, skyfall, smältande isar och värmeböljor som följd. Det går inte att värja sig från bilderna från sommarens både bränder och översvämningar i bl.a. Sverige, Grekland, Spanien Kanada och USA., Det räcker inte längre bara med att minska utsläppen och bromsa den globala upphettningen, vi måste också anpassa våra samhällen efter det förändrade klimatet.

Det innebär att vi behöver vidta åtgärder i för att anpassa alla delar av vårt samhälle, från samhälls- och fysisk planering, vatten och avlopp, energiförsörjning, skogsbruk och jordbruk, industrier och besöksnäring med mera. Vi behöver klimatanpassa både befintlig infrastruktur men också för framtiden, i exempelvis var och hur vi bygger. Här behöver både kommuner och staten göra mer tillsammans.

Skyfall, höga vattenflöden, översvämningar, värmeböljor och periodvis torka kommer leda till markant försämrade förutsättningar att erbjuda VA-tjänster av den standard vi vant oss vid. Också ur ett beredskaps- och sårbarhetsperspektiv är tillgången på rent dricksvatten en viktig fråga, inte minst i den fortsatta totalförsvarsplaneringen. Ju

robustare den grundläggande vatteninfrastrukturen är desto mindre är sannolikheten för att dricksvattnet ska bli otjänligt. Ur ett beredskapsperspektiv har frågan om tillgången på rent dricksvatten ytterligare dimensioner. Tidigare har vi inte behövt ta ställning till potentiella konkurrenssituationer mellan exempelvis jordbruket, energiproduktionen, välfärden och dricksvatten men framöver är det troligt att intressekonflikterna kommer att öka.

Sårbarheter inom dricksvattenförsörjningen kan mycket väl också vara sådant som kartläggs av en antagonist som inte vill vårt land väl. Det gäller både digitala sårbarheter och skydd av anläggningar såsom exempelvis dricksvattentäakter. Frågan är alltså långt mycket större än en infrastrukturfråga även om sårbarheter och kontaminering av dricksvatten på grund av undermålig infrastruktur ensamt kan orsaka en kris med stora konsekvenser för människor och naturen. Ur ett beredskapsperspektiv handlar det inte bara om infrastrukturen utan också om att uthålligheten stärks och att tillgången på reservvattentäakter, nödvatten, reservkraft och andra kritiska resurser såsom kemikalier för rening finns så att dricksvattenproduktionen kan fortsätta även under störda förhållanden. Och det förebyggande arbetet räcker inte. Kommunerna behöver öva sin krisplanering både internt och i aktuella fall med dricksvattenproducenten och dricksvattendistributören, räddningstjänsten. Utöver det mest fundamentala behovet av dricksvatten är en god vattentillgång också en nödvändig förutsättning för stora delar av livsmedelsproduktionen, industrin och grundläggande välfärdstjänster.

4. Samhällets krisberedskap- och ett modernt civilt försvar - behov av förändringar

Det finns fortfarande mycket att utveckla inom svensk beredskap nu och på sikt vilket inte minst Putins krig i Ukraina och de hot mot och sabotage av samhällsviktig infrastruktur visat i närtid ett tydligt behov av. Centerpartiet kommer fortsätta driva på för att nödvändiga förändringar kommer på plats och att de beslut som redan fattats av riksdagen får genomslag och blir verklighet. När ökade krav ställs på kommuner och regioner behöver finansieringsprincipen fortsatt få genomslag.

Kriget i Ukraina är en ögonöppnare för att krig är möjligt också i vårt närområde i den tid vi lever i, och befolkningsskyddet har därefter lyfts upp på agendan efter att ha legat i träda under lång tid. Det är viktigt också för att uppbyggnaden av ett nytt civilt försvar ska stå på en solid grund så att systembrister som finns i krisberedskapen inte följer med och blir brister i ett nytt civilt försvar. Sårbarheter och risker som finns i vardagen riskerar annars bli ohanterliga under en kris eller i ett civilt försvar.

4.1 Styrningen av svensk beredskap behöver bli tydligare och bättre reglerad, förmågan till beslutsfattande bättre.

Svensk fredstida krisberedskap har länge varit underreglerad i Sverige och utgått från tre allmänt hållna principer; ansvarsprincipen, närhetsprincipen och likhetsprincipen. Dom är vaga och ett antal utvärderingar efter inträffade händelser, bl.a. FHS efter de stora skogsbränderna, har velat ersätta och tydliggöra dessa. Inte minst ändamålsenligheten i ansvarsprincipen har ifrågasatts. Ansvariga regeringar har inte tagit frågan på allvar och underregleringen har kvarstått med ansvarsprincipen som allmänt rådande. Samtidigt kvarstår samma erfarenheter från större fredstida kriser i närtid. I MSB utvärdering av bl.a. snökaoset p E22 och grundstötningen med oljeutsläpp av färjan Marco Polo konstateras att det var svårt att kartlägga ansvar och roller mellan aktörerna samt att övergripande och gemensam lägesbild saknades. Det saknades samsyn kring roller och ansvar och det fanns ingen gemensam inriktning och samordning av insatser och resurser vilket påverkade effektiviteten negativt. En slags handlingsförklaring tycks ha uppstått och beslut som behövde fattas, fattades inte i tid. Givet både tidigare års utvärderingar av större kriser, tidigare rekommendationer av både MSB och FHS samt observationer från Covid-19 och MSB utvärdering av bl.a. snökaoset på E22 och grundstötningen av färjan Marco Polo anser Centerpartiet att mer behöver göras för att säkra handlingskraft och ansvarstagande i den fredstida krisberedskapen. Det är rimligt ändamålsenligheten i de 3 principerna utvärderas och vid behov revideras för att få till en tydligare styrning av samhällets krisberedskap som också är hållbar i ett nytt civilt försvar. Men med en återupptagen krigsberedskap finns behov också av att reglera den fredstida beredskapen. Svensk beredskap behöver bli mer långsiktig och problem och svårigheter som är väl kända tas tag i på ett tidigt stadium.

Totalförsvaret behöver utvecklas och präglas av beslutsamhet, snabbhet, anpassningsförmåga och pragmatism. Dvs. mycket av det som svensk krisberedskap

länge inte präglats av, bl.a. för att regelverket antingen inte funnits på plats eller inte tillåtit det. Förmågan till ledning i totalförsvaret behöver utvecklas, inom olika ledningsnivåer och mellan dem. Förmågan att kunna fatta beslut också vid osäkerhet behöver utvecklas på alla nivåer, i allt från krisstaben på kommunen till det politiska ledarskapet ända upp till regeringen och allt däremellan. För det ska bli möjligt behöver styrningen av inte minst den fredstida krisberedskapen bli tydligare, mer reglerad och hänga samman med totalförsvarsperspektivet, för en sömlös övergång med minskad sårbarhet och otydlighet kring roller, ansvar och regelverk. Mandat måste vara kända och övade i förväg.

4.1.1 Struktur för ökad motståndskraft, styrning och ledning- ytterligare åtgärder behövs

Den 1 oktober 2022 trädde ett antal förändringar i kraft för att skapa en bättre struktur för ökad motståndskraft i det civila försvaret. Det är välkomna förändringar som i många avseenden kommer att ge både en tydligare uppdragsbeskrivning för statliga centrala och regionala myndigheter och bredda samverkansstrukturerna, nationellt, regionalt och inom och mellan sektorer, dock inte tillräckligt tydligt inom och mellan kommuner. Det är bra att har tillsatt en utredning att utreda kommuners och regioners grundläggande beredskapsansvar med en översyn av lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

I utredningen är det viktigt att kommuners och regioners roll i systemet, i den större helheten, behöver tydliggöras och stödet till dem måste bli tydligare och bättre. Med det ansvarssystem som nu utvecklas finns också en risk att förväntningar och krav på leverans hos kommuner och regioner ökar men inte stödet eller resurserna i tillräckligt stor utsträckning. Finansieringsprincipen måste fortsatt följas. Utan kommuner och regioner i en större ansvarsstruktur kommer svensk beredskap inte kunna utvecklas i sin fulla potential.

I höjd beredskap och krig är det nödvändigt att beslut kan fattas decentraliserat så nära verksamheten som möjligt. Det är först när en aktör inom givna ramar och med de resurser den förfogar över inte kan lösa sin uppgift som en högre insats ska kopplas in. Vid höjd beredskap och krig ska ledningsstrukturerna borge för att samhällets samlade resurser kan fördelas, inriktas, prioriteras och samordnas för att åstadkomma största möjliga försvarseffekt. Den förmågan och de mandaten kan också behöva finnas för

fredstida stora kriser, inte minst för att undvika parallella ledningssystem. Det riskerar att grumla och försvåra för roller och mandat när det som bäst behövs.

Eftersom beslutfattandet på kommunal nivå är så viktig är det nödvändigt att en översyn också görs för hur ledamöter i kommun- och regionstyrelserna ska kunna fullfölja sina uppdrag också under höjd beredskap och krig. Under höjd beredskap och krig har både kommun- och regionstyrelserna det politiska formella ansvaret för all ordinarie verksamhet och ledningen för kommunens/regionens del av det civila försvaret. En ledamot i kommunstyrelsen kan dock inte krigsplaceras i sin roll vilket innebär att vid höjd beredskap kan stora delar av politiska kommun- och regionledningar runt i Sverige kallas in till sina ordinarie krigsplaceringar och försvinna från sin kommun/region och därmed inte utföra sitt politiska ledarskap. Det kan leda till sämre ledning, svårare att utkräva ansvar och svagare demokratisk grund i de politiska beslut som fattas. Syftet med att öva i fredstid urholkas också om den utbildade och övade ledningen inte finns tillgänglig att leda när det som bäst behövs. Centerpartiet menar därför att det kan finnas behov av att stärka den politiska ledningens möjlighet att leda kommuner/regioner i höjd beredskap och krig samt av att se över om regelverket behöver ändras i syfte att kunna krigsplacera ledande politiska företrädare i kommuner och regioner.

4.1.2 Funktionskrav i samhällsviktig verksamhet och behov av att ta fram civila planeringsramar

Totalförsvarsperspektivet behöver genomsyra fler politikområden så att sårbarheter inte byggs in i system och verksamheter. Idag är det heller inte möjligt att prioritera kritiska leveranser till samhällsviktiga verksamheter. MSB har tidigare konstaterat att funktionalitet och kontinuitet i samhällsviktig verksamhet behöver stärkas. Med större krav på funktion och kontinuitet i samhällsviktig verksamhet så behöver staten också i större utsträckning än idag stödja kommuner och regioner i att utveckla krisberedskapen. Centerpartiet har både i stämmobeslut och motioner tidigare i Riksdagen fört fram vikten av att funktionskrav på samhällsviktig verksamhet tas fram.

Det är tydligt att det finns en osäkerhet bland många aktörer, inte minst hos kommuner och regioner för vad man ska planera mot och inför. Vad det innebär att ha en god förmåga till civilt försvar och vilken dimensionering man behöver förhålla sig till i upphandlingar osv. Här skulle statens stöd kunna bli bättre och tydligare. Förutom att

funktionskrav behöver tas fram för samhällsviktig verksamhet så behöver regeringen, på samma sätt som man gjort för det militära försvaret, ta fram civila planeringsramar. Det skulle vara en viktig planeringsförutsättning och ett gott stöd för kommuner och regioner såväl som statliga myndigheter och näringsliv att planera utifrån. Det skulle också leda till en likvärdig beredskapsutveckling i hela landet så väl som att civila försvaret och militära försvaret planerar utifrån samma förutsättningar. Det i sig, skulle kunna utveckla samarbetet mellan MSB och Försvarsmakten.

4.1.3 Ny funktion för kunskapsstöd

Säpo har pekat på bristande kunskaper och säkerhetskyddsarbete generellt i Sverige men också på landets lärosäten. Säpo har också upptäckt utländskt spioneri vid svenska universitet och högskolor. Centerpartiet menar att det är dags att alla verksamhetsutövare, inklusive de svenska lärosätena tar sitt uppdrag på allvar och höjer medvetandenivån och kunskapsnivån generellt och kontinuerligt om hot, risker och behov av skydd i och av den egna verksamheten. Samtidigt är det komplexa frågor och därför behöver staten kunna stödja vid säkerhetsanalys av forskningsdata och prövning av anställningar, exempelvis genom att inrätta en särskild statlig funktion för kunskapsstöd.

4.2 Stärkt frivilligheteten och frivilliga försvarsorganisationernas roll både fred och i ett civilt försvar

De frivilliga försvarsorganisationerna verkar över hela landet och har en viktig roll både i den fredstida krisberedskapen och i ett civilt försvar. Frivilligheten ger alla människor en möjlighet att bidra vid större kriser men också ett modernt civilt försvar utifrån sina egna förutsättningar. Det är mycket viktigt ur ett folkförankringsperspektiv.

De frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet täcker många olika och viktiga områden. Centerpartiet har länge drivit att vi vill se en stärkt frivillighet vid både fredstida kriser men också i ett modernt civilt försvar. Inte minst kommer frivilligheten när det civila försvaret byggs upp få en större roll i befolkningsskyddet. Civilsamhällets aktörer kan ha en aktiv roll både i den operativa krishanteringen men också i det konsekvensförebyggande arbetet. Medborgarnas egen motståndskraft är avgörande i det civila försvaret, och för att kommunens kraftansträngningar ska kunna riktas mot de med störst behov. Den som kan klara sig själv ska också göra det och det ställs också

höga förväntningar från statens sida att medborgarna ska förväntas klara sin egen försörjning av vatten, mat, kommunikation och värme i bostaden i sju dagar. Det är lång tid och många människor kommer ha svårt att göra det. Kunskapen om hemberedskap och hur man klarar sig själv bedöms behöva bli bättre på bred front. Därför är arbetet med kunskapshöjande insatser viktigt. Civilsamhällets aktörer och frivilliga försvarsorganisationer har en viktig roll att öka kunskapen bland allmänheten hur de kan klara sin egen försörjning av mat, vatten och värme under sju dagar.

För att samhället ska få ut så mycket som möjligt av frivilligheten är det viktigt att ansvariga aktörer också planerar in att använda sig av frivilliga under krishantering. De behöver komma in i planeringen, utbildningen men också övningar på ett mer systematiskt sätt. Därtill behöver avtal och överenskommelser skrivas. Frivilliga kan erbjuda både expertstöd inom olika sakområden men också skapa uthållighet i organisationen.

Vi tror också på att de frivilliga försvarsorganisationerna kan utvecklas genom en större samverkan med det privata näringslivet. Det finns goda exempel från Röda korset som exempelvis arbetar tillsammans med företaget Bring för att kunna ordna logistik och transporter med deras chaufförer under en kris. Så kan fler tänka och utveckla sin verksamhet. Den organiserade frivilligheten, de frivilliga försvarsorganisationerna och frivilliga resursgrupper, FRG kommer också återigen ha en viktig roll i det civila försvaret, inte minst kopplat till befolkningsskyddet. Det är viktigt att kommuner och regioner tänker frivillighet också i ett scenario av höjd beredskap när de utvecklar sin verksamhet.

4.3 Civil personalförsörjning i kris och krig

Det behövs en strategi för hur personalförsörjningen i fredstida kriser och höjd beredskap och krig ska utformas och säkerställas framöver. Det är viktigt att en bredare hotbild, de hybrida hoten och allvarliga fredstida kriser beaktas när en hållbar personalförsörjning för stora samhällskriger tas fram. Det är först då som personalbehovet vid exempelvis nästa pandemi kan uppskattas, eller som man kan hänsyn eventuella att använda en beredskapspolis också vid exempelvis terroristattacker, bevakning vid risk för terrordåd eller vid naturkatastrofer. För

totalförsvaret råder vid höjd beredskap och krig totalförsvarsplikt vilket ger staten särskilda möjligheter att säkerställa personalförsörjningen men det saknas helt för fredstida kriser och hybridhot. Det är bra att både den tidigare socialdemokratiskt ledda och den nuvarande regeringen ser över personalförsörjningen vid höjd beredskap och krig men det är långt från tillräckligt. En översyn av personal- och kompetensförsörjningen i det civila försvaret måste således vara bredare och omfatta också fredstida större kriser.

4.4 En bättre förnödenhetsförsörjning i hela landet och stärkt motståndskraft i samhället genom de gröna näringarna

Sverige behöver en förnödenhetsförsörjning värd namnet. Vi är beroende av omvärlden för det men ökad självförsörjningsgrad av viktiga förnödenheter utgör en viktig komponent i uppbyggnaden av totalförsvaret. Här blir kopplingen till både näringsliv och de gröna näringarna tydlig. De gröna näringarna kan stärka vårt samhälles grundläggande motståndskraft och samtidigt bidra till ett hållbart samhälle.

Helhetsbilder och helhetsperspektiv är viktiga att försöka få ihop när vi pratar om försörjningsförmåga, vilken påverkas av en rad olika beroenden och samband. Det är ytterst komplext. Självförsörjningsgrad, jordbrukets konkurrenskraft, logistik och lagerhållning av nödvändiga livsmedel och strategiska insatsvaror samt individens egen beredskap utgör viktiga ingångsvärden att utveckla vidare. Minskad regelbörda skapar bättre förutsättningar för ökad inhemsk produktion. Sverige ska ha en god försörjningsförmåga på samhällsviktiga varor och tjänster i hela landet i en händelse av kris och krig, där offentliga aktörer och näringslivet har en viktig uppgift utifrån sina respektive roller. När den nationella samordningen av försörjningsberedskapen utvecklas är det därför viktigt att näringslivets deltagande och mervärde är tydligt så väl som tillgängligheten över hela landet. Här det viktigt att det regionala och lokala perspektivet också finns med så att landets samlade försörjningsförmåga inte begränsas av tillgängligheten av ett statligt centrallager. Decentralisering är en del av motståndskraften.

Frågan om stora statliga förnödenhetslager är komplex och även om lagring kan behövas i större utsträckning än idag går det inte att bortse från att svenskt näringsliv, stora och små företag, gröna näringar mm kommer behöva vara en viktig del av

beredskapsplaneringen framåt. Det är näringslivet som sitter på lösningarna i vardagen som vet hur lösningarna, exempelvis för produktion, olika lagerlösningar, logistik och distribution kan utformas och bäst användas i händelse av kris eller krig över hela landet. Att bygga upp detta nationellt och statligt utan näringslivet kommer inte vara effektivt och dessutom innebära sårbarheter i sig. Det är därför av ytterst stor vikt att näringslivet är med i formuleringen av lösningarna kring försörjningen av viktiga varor och tjänster i hela vårt land. Det ska ske på lika villkor, här kan mandat för det inrättade näringslivsrådet behöva ses över så väl som de regionala aspekterna tydliggörs. Beredskapssektorernas samverkan och samarbete med näringslivet behöver utvecklas för ökad förståelse för varandra villkor och kompetens.

Men svensk förnödenhetsförsörjning av viktiga varor och tjänster kan inte ses ur ett strikt nationellt perspektiv. Vikten av att kunna upprätthålla utrikeshandel och transporter för utrikeshandel kommer vara av stor vikt också framöver, inte minst för att svenskt näringsliv, svenska småföretagare bl.a. de gröna näringarna ska kunna bygga motståndskraft och välstånd genom handel med andra, genom att sälja sina produkter. EU-perspektivet på vår försörjningsförmåga kan inte nog understrykas.

4.4.1 Energi- och drivmedelsförsörjning

Energiförsörjningen i Sverige är viktig i fred och under höjd beredskap och krig. Flera olika energislag samverkar i dagens energisystem och det finns flera viktiga beroenden mellan energislagen men också mellan dessa och andra samhällsviktiga verksamheter. Sårbarheten och beroendena gör att vi behöver öka beredskapstänket kring energiförsörjningen. I omställningen till fossilfri energi behöver därför totalförsvarets behov beaktas. Detsamma gäller när ny energiinfrastruktur byggs ut. Sverige beroende av omvärlden för sin import av råolja, inte minst från Ryssland. En stor del av den globala råoljeproduktionen sker också i oroliga och instabila områden i världen. Detta sammantaget med att användningen av fossil energi är skadligt för klimatet gör att skälen är många, och goda, att minska användandet och importen av fossil energi till förmån för förnybara och närproducerade energikällor. Beroendet av rysk olja och gas måste upphöra i Sverige och Europa.

Vi är övertygade om att hållbarhet och grön omställning kan bidra till ökad motståndskraft i totalförsvaret, i energi- och drivmedelsförsörjningen. Här kan

erfarenheter från Ukraina vara vägledande. Ukraina är idag en stor importör av begagnade elbilar från Norge helt enkelt för att Ukrainas importerade bensin och diesel först och främst måste gå till att försörja militära fordon och annan samhällsviktig verksamhet som är beroende av fossila drivmedel. Det har gjort att privatbilismens tillgång på fossila drivmedel begränsats. Den räcker helt enkelt inte till. Det är sannolikt att samma scenario skulle kunna ske också i Sverige i händelse av krig på vårt territorium. Förutom elektrifiering av fordonsflottan kan vi också genom att använda biodrivmedel i tanken minska vi beroendet av rysk olja samtidigt som vi stärker den nationella självförsörjningsgraden på drivmedel och bidrar till den gröna omställningen, försörjningssäkerhet och robusthet i transportsystemet. En ökad inhemsk produktion av biodrivmedel innebär en ökad försörjningstrygghet men skapar också utökad företagande och fler arbetstillfällen inom de gröna näringarna. Dessutom produceras biodrivmedel mest effektivt i bioraffinaderier där andra produkter samproduceras, vilket gynnar innovation, teknikutveckling och svensk ekonomi. Sverige behöver en ”tanka-svenskt”-politik som siktar direkt på att få stora mängder drivmedel producerad av svensk råvara. För minskat beroende av rysk olja och fossila drivmedel från andra skurkstater behöver självförsörjningen av biodrivmedel gynnas genom upphandling av beredskapsproduktion av inhemskt biobränsle som skapar en inhemsk produktionsbas. Styrmedel behövs men ska inte leda till fördyringar som bärs av bilberoende personer på landsbygden.

Rysslands strategi i Ukraina har också varit att slå ut den ukrainska energiförsörjningen. Återkommande har Ryssland utsatt det ukrainska energisystemet för mycket stora, och potentiellt krigsavgörande, och återkommande robotangrepp. Detta för att påverka ukrainarnas försvarsvilja och motståndskraft. I Ukraina har småskalig och regional/lokal energiproduktion och ö-drift bidragit till att konsekvenserna vid bomber och artilleribeskjutning mot energisystemen ofta inte blir nationella utan regionala/lokala. En sammanhållen elförsörjning är i grunden bra för Sverige men vid större och framför allt långvariga avbrott, som både angrepp och cyberattacker kan leda till, kan motståndskraften stärkas också i Sverige genom att kritiska platser förbereds för ö-drift. Det innebär att de viktigaste samhällsfunktionerna fortsatt kan få el utan att vara kopplat till transmissionsnätet. I kombination med lokal energiproduktion samt energilagring minskar detta sårbarheten i systemet och på den lokala nivån. Ö-drift är därmed också en viktig elberedskapsåtgärd. För Centerpartiet är det därtill också viktigt att det skapas

en mer robust kommunal energiförsörjning och att därigenom skapa bättre förutsättningar för både lokal distribution av el och minskad risk för avbrott i lokal värmeförsörjning.

Men det är inte bara robotangrepp som hotar energiinfrastrukturen. I Ukraina har Ryssland också vid upprepade tillfällen genomfört cyberattacker riktade mot dessa. Även energisektorn i EU och Sverige har attackerats digitalt under det senaste året. Inom energisektorn finns det därför en stor och befogad oro för hotbilden mot energiinfrastrukturen i Sverige och avsaknaden av förmågor att stå emot dessa. Störningar i energisektorn i Sverige kan dessutom ge kaskadeffekter i Europa, då Sverige är en avgörande leverantör till kontinenten. Därför är Sveriges energisektor i ett särskilt utsatt läge. Diskrepansen mellan hotbild och förmågor är stor. Ett stort problem är avsaknad av information och samarbete mellan energiföretagen och myndigheterna, något som påverkar förmågan negativt. Energimyndigheten och MSB måste gemensamt bidra till att stärka motståndskraften i energisektorn genom att förenkla informationsdelning mellan operatörer samt mellan operatörer och myndigheter. Samtidigt måste tillsynsverksamheten skärpas för att säkra kontinuitet vid attacker, och sårbarheter behöver kartläggas. Dessutom måste myndigheterna säkra att aktörerna i sektorn gemensamt övar på händelser med bortfall av it. På så sätt kan motståndskraften i svensk energisektor stärkas rejält och diskrepansen mellan hotbild och förmåga minska.

Centerpartiet vill också påskynda omställningen av arbetsmaskiner till fossilfri drift vilket bidrar till fler fossilfria maskiner inom lantbruket, något som ökar t.ex. primärproduktionens motståndskraft eftersom också den blir mindre beroende av import av olja och fossila drivmedel. Det finns inget som hindrar en liknande utveckling för vissa militära fordon. I takt med att andelen etanol, biodrivmedel och andra förnybara bränslen ökar kan det bli aktuellt att beredskapslagra också dessa drivmedel. Vi vill ge ansvarig myndighet i uppdrag att beakta ett eventuellt behov av att inkludera etanol och biogas i beredskapslagringen av drivmedel.

4.4.2 Primärproduktion och livsmedelsförsörjning

Svenskt jordbruk, och därmed primärproduktionen, är viktigt för vårt lands totalförsvar. Livsmedelsförsörjningen är viktig i händelse av fredstida kriser såsom avspärningar och blockader. Men det som verkligen aktualiserat behovet av en god

livsmedelsberedskap är att krigsplaneringen återupptagits Därför behöver också försörjningstrygghet under kris och krig lyftas fram som ett strategiskt område i en uppdaterad livsmedelsstrategi. Primärproduktionens roll och vikt behöver vara en del av totalförsvarsplaneringen.

Förutsättningarna för och behoven inom primärproduktionen i ett stärkt civilt försvar är därför viktiga att börja utveckla. En aspekt av Sveriges försörjningsförmåga är att öka andelen svenskproducerad mat. För att göra det krävs att svenskt jordbruk är konkurrenskraftigt. Goda förutsättningar att bedriva jordbruk i Sverige spelar roll. Att öka och bevara den odlingsbara marken är viktigt ur ett beredskapsperspektiv, inte minst för att kunna ställa om produktion och verksamhet om det skulle behövas. Hur lätt det är att ställa om produktionen beror i sin tur på när på året vi befinner oss, såväl som på vilka insatsvaror som finns tillgängliga mm. För att andelen svensktillverkade livsmedel ska öka, då måste de svenska bönderna få bättre möjligheter att konkurrera med matproducenter i utlandet. Det handlar om allt ifrån att det måste bli billigare att driva jordbruk till att Sverige måste sätta mer press i EU för att andra länder ska närma sig de hårda miljö- och djurskydds krav som svenska bönder följer.

Andelen svenska livsmedel är dock inte den enda aspekten av en god livsmedelsberedskap vid kris eller kris. Vi ser också att det finns brister i reservkapacitet och i bl.a. i logistik och transporter. Samtidigt som beroendet av fungerande transporter inom livsmedelsindustrin, i allt från att kunna upprätthålla primärproduktionen på enskilda gårdar, till distribution ut till handlare och kund är stort, är också resursen ofta knapp. Inte minst råder det brist på åkerier och chaufförer samt reparationsresurser. Att det finns en fungerande infrastruktur med möjlighet till omlastning eller byte av transportslag för distribution i hela landet är av stor vikt. Här behöver krigsplaneringen utvecklas. Lagerhållning av inte minst nödvändiga livsmedel och strategiska insatsvaror i omsättningslager blir också viktigt när ordinarie försörjningssystem är sårbara. Snabbt behöver också ansvariga gemensamt planera för hur distributionen av livsmedel ska fungera i landet i en situation då det ev. råder brist på både lastbilar eller de elektroniska kommunikationerna är utslagna.

Utöver de förändringar som behövs för att på övergripande system- och planeringsnivå säkerställa en bättre motståndskraft och ett utvecklat civilt försvar inom de gröna näringarna kan också motståndskraften behöva stärkas på gårdsnivå.

En intervjustudie som SLU gjort med lantbrukare kring krisberedskap och sårbarheter visar att *korta kriser*, såsom strömavbrott efter en storm, som exempelvis stormen Gudrun, i första hand innebär svårigheter för lantbruk som föder upp djur. Strömavbrott gör att ventilationen lägger av, det blir svårt att mjölka och ge djuren vatten och foder. Om transporter uteblir kan problemen bli så svåra att djur måste nödslaktas. Mest sårbar är kyckling- och grisproduktionen medan nötköttsproduktion och viss mjölkproduktion bedöms vara mindre sårbar.

Längre kriser skapar större problem för jordbrukets möjligheter att verka nationellt och kan få stora samhällskonsekvenser. I studien från SLU, som är skriven innan totalförsvarsplaneringen återupptogs, beskrivs längre handelsblockad med begränsade importmöjligheter. Det är rimligt att anta att en säkerhetspolitisk kris i vårt närområde, potentiellt med krigshandlingar också i Sverige kommer kunna ha liknande konsekvenser på importen, samt ytterligare konsekvenser för jordbrukets möjligheter att verka nationellt, och därmed också befolkningens tillgång på mat och livsmedel. Beroendena mellan primärproduktionen och andra samhällsviktiga verksamheter är enligt SLU enormt stor. Det betyder att om det blir avbrott i någon annan samhällsviktig verksamhet kan det också få konsekvenser för primärproduktionen. För att minska sårbarheter på gårdsnivå vill Centerpartiet att självförsörjningen av energi och lagerhållning på gård ökar. Allt fler svenska jordbruk har investerat i gårdsnära vind- och solkraft där det finns en teknisk möjlighet att kunna koppla bort sig från nätet och fortsätta producera el till det slutna systemet vid ett elavbrott. Det är en lovande utveckling samtidigt som det också finns en hel del utmaningar, exempelvis när det gäller energilagring vid längre perioder. Även om vind- och solkraft än så länge inte är lika tillförlitliga som ett dieselaggregat, så kan det vara ett viktigt komplement till framtida reservkraftaggregat.

Ibland är det också lagstiftningen som riskerar skapa sårbarheter i händelse av höjd beredskap och störda import- handels- eller produktionsflöden. Ett exempel är lagstiftningen kring slakt och vidareförsäljning. Idag är det tillåtet att slakta djur på gård för konsumtion endast inom det egna hushållet. Regelverket kring hur kött får säljas till

konsument tillåter inte att djuret slaktas direkt på gården utan det behöver ske på en godkänd anläggning. Det betyder att också kött som idag säljs på gårdsbutiker har slaktats utanför gården och sedan levererats tillbaka för försäljning. Inte heller vid nödslakt får försäljning göras direkt från gård till konsument utan att djuret däremellan skickas till slakteriet. Att slakt inte kan ske på gården och sedan säljas direkt till konsument betyder också att behovet av transporter är stort. Transporter som i händelse av höjd beredskap kan bli en knapp resurs bl.a. p.g.a. ev. drivmedelbrist. Det går att förvänta sig att efterfrågan på svenskt kött kommer att öka i händelse av störda import- och leveranskedjor. En kombination av regelverk kring livsmedelshygien, brist på arbetskraft inom slakt och chark och brist på kylmöjligheter på gårdarna kan göra det svårt att möta den ökade efterfrågan med tomma hyllor i butikerna som följd, samtidigt som djur avlivas på gårdar utan att bönderna får betalt. I händelse av höjd beredskap och krig är Centerpartiets bedömning att detta sammantaget är mycket problematiskt. Vi vill därför anpassa regelverken för slakt och livsmedelshygien så att de är flexibla i syfte att kunna möjliggöra gårdsförsäljning av kött vid behov under höjd beredskap.

I sammanhanget vill vi också betona att det vid varje givet läge är viktigt att försöka upprätthålla handeln med andra länder, både i den inre marknaden och tredje land. Att stänga gränserna för handel kommer inte innebära fördelar i ett försvarscenario.

Det är också viktigt att tillgången på nödvändig arbetskraft inom jordbruket under höjd beredskap säkerställs. Vi ser att tre åtgärder behövs; det behöver tydliggöras att de som arbetar inom primärproduktionen kommer att omfattas av allmän tjänsteplikt kopplad till uppdraget i händelse av höjd beredskap och krig. Det gäller också exempelvis servicetekniker för jordbruksmaskiner osv. Därtill vill vi att det ska vara möjligt att tjänstgöra inom jordbruk och skogsbruk inom ramen för civilplikten. Och slutligen ser vi ett behov av att säkerställa att Blå stjärnan kan bemanna svenskt jordbruk i händelse av höjd beredskap och krig.

4.4.3 En robust medicinsk beredskap i hela landet

Sverige är sårbart också när det gäller tillgången på läkemedel i kris och krig. Många läkemedel tillverkas utomlands, ofta inte ens i Europa. Ett helhetsperspektiv måste läggas på försörjningen av läkemedel i Sverige där hänsyn tas till många olika faktorer, inkl. lagerhållning, beredskap, sårbara flöden, tillgång på transporter och logistik osv.

Hälso- och sjukvården behöver bli mer motståndskraftig under kriser som pandemier och ytterst under krig. Under pandemin har personalen inom hälso- och sjukvården gjort och gör fortfarande enorma ansträngningar. Men beredskapen har inte alltid varit tillräcklig. I framtiden ska vi inte behöva stå utan livsviktiga produkter vid stängda gränser eller globala brister. Centerpartiet anser att Sverige måste börja bygga upp nationella reserver av kritiska varor och produkter och en logistik som gör det möjligt att förse vård och omsorg med nödvändigheter under kriser. Det är ett ansvar för stat, hälso- och sjukvården och näringslivet tillsammans.

Motståndskraft inom hälso- och sjukvården bygger även på att regionerna har personalplanering, katastrofmedicinsk beredskap och en utbildad och utövad krisorganisation. Men det måste bli tydligare hur ansvarsfördelningen ska se ut och vilka förväntningar som finns på alla aktörer.

4.4.4 Elektroniska kommunikationer för blåljus och hela landets behov

Radiokommunikationssystemet för blåljusmyndigheter och samhällets krisberedskap, RAKEL är nu föråldrat. Sverige behöver därför ett nytt kommunikationssystem som är mycket robust och säkert och där staten har rådighet. En lösning behöver kunna fungera oberoende av funktioner i andra länder och anpassas till en snabb teknikutveckling. Utgångspunkten ska vara en lösning mellan staten och en eller flera kommersiella mobilnätoperatörer med hänsyn till det säkerhetspolitiska läget i omvärlden. Systemet måste kunna hantera mobil datakommunikation och tjänster för mobildatakommunikation till användarkretsen.

På flera ställen runt om i landet finns det kommersiellt inget intresse att bygga telekommunikationsmaster. Samtidigt lägger Telia ner befintlig infrastruktur för telekommunikation. Detta är en olycklig kombination för stora delar av landsbygden, som liksom alla andra är helt beroende av att kunna kommunicera i vardag och kris. Kommuner och regioner kan och vill inte sällan ansvara för att finansiera och sätta upp s.k. samhällsmaster så att mobiltäckningen kan bli bättre och fler personer ha tillgång till fungerande telekommunikation. Det kan ske i samarbete med exempelvis Telia som sedan hyr in sig på masterna. Det är inte ovanligt att försvarsmakten säger nej till kommunernas ansökningar om att få sätta upp master som överstiger 20 meter.

Att människor har tillgång till elektroniska kommunikationer och kan tillgodogöra sig samhällsinformation är viktigt i vardag, kris och krig. Då måste det finnas tillgång till adekvat mobiltäckning, i hela landet. Inte minst visade Covid-19 vikten av att kunna jobba hemifrån med en bra digital infrastruktur i hela landet. Det bidrog till minskad smittspridning.

5. Marina myndigheter

5.1 Kustbevakningen- en viktig resurs för hela landet

Kustbevakningen har många viktiga uppgifter kopplade till exempelvis gränsbevakning och miljöövervakning och bekämpning av oljeutsläpp, och räddningstjänst till havs osv. Men Kustbevakningen har inte alltid kunnat ha en tillfredställande beredskap och närvaro till sjöss och patrulleringar ställs emellanåt in vilket leder till sämre möjligheter att genomföra all verksamhet man har att genomföra. Idag kan exempelvis miljöräddningsberedskapen inte upprätthållas i förhållande till rådande hotbild. Minskad miljöberedskap till sjöss innebär också försämrade möjligheter att utföra övriga uppdrag inom brottsbekämpning och kontroll. Kan inte beredskapen upprätthållas kan vi hamna i en situation där lokal närvaro dras ner på, vilket innebär en centralisering av Kustbevakningen. Ur ett hela-landet-perspektiv och lika tillgång på trygghet och säkerhet för alla i vårt land är det viktigt att den decentraliserade organisationen som Kustbevakningen har idag kan vidmakthållas.

5.1.1 Se över antalet marina myndigheter

Idag finns flera marina myndigheter med liknande uppdrag, exempelvis har både Sjöpolisen och Kustbevakningen i uppgift att kontrollera fart och nykterhet till sjöss, och att både Polisen och Kustbevakningen har polisiära uppgifter. En ändamålsenlig statlig förvaltning är grunden för en effektiv offentlig verksamhet och att olika myndigheters uppdrag inte överlappar varandra. Att ha flera marina myndigheter kan vara motiverat men det kan också vara så att det finns uppgifter som kan tas över helt av en annan myndighet och att antalet marina myndigheter skulle kunna minska. Det behöver ses över. I en sådan översyn bör också ingå att se vilka uppgifter som istället kan utföras av andra myndigheter. Frågor som kan behöva utredas särskilt noga är den

om våldsmonopol. Tullen har under senare tid fått ökade befogenheter i det brottsbeivrande arbetet och detta är på många sätt bra. Samtidigt är det viktigt att inte polisiära uppgifter som även inbegriper Polisens våldsmonopol överläts på ett lättvindigt sätt. Överlåtelse av sådana uppgifter ska alltid utredas noggrant. Vissa befogenheter kan fortsatt behöva ligga på Polisen även med en annan organisation och myndighetsstruktur än idag.

5.1.2 Gemensam nordisk-baltisk kustbavkningsinsats i Östersjön

Gränserna för Ryssland agerande på den internationella arenan flyttas varje dag. Under sommaren såg vi hur den ryska gränsbevakningen tog sig rätten att plocka bort 24 bojar ut estniskt vatten. Ryssland har sagt sig även vilja ensidigt ändra havsgränsen mot Litauen och Finland, i strid med internationell rätt. Under året har både Finland och de baltiska länderna också upplevt allvarliga GPS-störningar som störde flygtrafik i området- Ryssland misstänks ligga bakom dessa störningar. På vår egen kust utanför Gotland, har vi en rysk skuggflotta som seglar under falsk flagg och som dessutom misstänks användas för spionage. Det är tydliga och allvarliga övertramp. Rysslands strategi är att manövrera i gråzoner, skapa osäkerhet och instabilitet. Sedan förnekar de allt. Vi vet att ett rovdjur aldrig stannar vid sitt första byte. Det är därför avgörande för vår gemensamma säkerhet att vi fördjupar samarbetet med våra grannar runt Östersjön. Särskilt viktigt är det nordiskt-baltiska samarbetet.

De nordiska och baltiska länderna har enats om att vi behöver samarbeta för att säkra fred och stabilitet i vår region. Det är bra, men nu krävs än mer handling. Centerpartiet vill se en gemensam nordisk-baltisk kustbevakningsinsats på internationellt vatten i Östersjön. Genom att visa på vår närvaro, under statsflagga, sänder vi en tydlig signal och markerar mot Rysslands övertramp. Vi ser vad ni gör, det går inte obemärkt förbi, vi är här.

Kerstin Lundgren (C)

Anna Lasses (C)

Malin Björk (C)

Ulrika Liljeberg (C)

Helena Vilhelmsson (C)